

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В НІМЕЧЧИНІ

Я. А. Гапчук

orcid.org/0000-0003-1739-7326

І. С. Постемська

orcid.org/0000-0003-4533-498X

Стаття присвячена аналізу та обґрунтуванню поняття «інформаційно-комунікаційна компетенція» та її формуванню в майбутніх вчителів у Німеччині. Проаналізовано досвід та вимоги Європейського комітету з освіти щодо фахової підготовки майбутніх учителів. Виділено критерії та описано структуру ІК компетенції, що включає три базових рівні. Здійснено порівняльний аналіз щодо розуміння сутності та шляхів формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх учителів у Німеччині та Україні.

Ключові слова: інформаційні технології, компетенція, інформаційно-комунікаційна компетентність, майбутні вчителі, підготовка вчителів у Німеччині.

SOME APPROACHES TO THE INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE FORMATION OF FUTURE TEACHERS IN GERMANY

Y. Hapchuk, I. Postemska

Technological sophistication and innovative movement have long been recognized as critical elements of economic and social developments. In the 21st century, politicians and scholars have focused their work and focused on the technological approach to educational development, in particular information and communication technologies in the educational systems of developed and developing countries. The broad results of modern scientific research trust validate the virtual space, using the additional sphere of communication and training, using this information. Such a fast-paced society conveys and transmits information that has to be done in its lifetime and in reality to realize the reality in its life. In this way, the surrounding skills and personalities remain the ground for successful work for future employees. The formation and use of information and communication competences, which is a key component, is necessary to study specific issues. Future teachers should acquire the skills and knowledge they need to apply the learning and teaching processes through continuous interaction with subject knowledge, curriculum content, pedagogy, innovation, research, social and cultural aspects of education, and national and international educational policies. Teachers should be able to provide student-centered education in close collaboration with other colleagues. The article is devoted to the analysis and substantiation of the concept of «information and communication competence» and its formation in future teachers in Germany. The experience and requirements of the European Committee on Education for the professional training of future teachers have been analyzed. The criteria are identified and the structure of the IC competence is described, which includes three basic levels. A comparative analysis is made regarding the understanding of the essence and ways of formation of information and communication competence of future teachers in Germany and Ukraine.

Keywords: information technology, competence, information and communication competence, future teachers, teacher training in Germany.

Розвиток інформаційних технологій та культивування знань сприяє розумінню інформації як головної цінності, а уміння якісно та швидко працювати з інформацією визнається найнеобхіднішою навичкою кваліфікованих фахівців. Інформатизація поступово посідає чільне місце в усіх сферах діяльності та суспільного життя. Широке використання сучасних наукових досягнень, використання віртуального простору, як додаткової сфери спілкування та навчання, створюють умови для розвитку інформаційного суспільства. Таке суспільство надає можливості особистості швидко здобувати, використовувати та передавати інформацію, тобто орієнтуватися в інформації, котра забезпечує успішну професійну самореалізацію особистості в сучасних умовах інноваційних перебудов. Набуті навички можна вважати передумовою успішної професійної підготовки майбутніх викладачів, а формування інформаційно-комунікаційної компетенції (ІКК) – ключовим компонентом професійної підготовки сучасного викладача.

Різні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі висвітлено у працях науковців: Д. Адамчук [1], П. Беспалько [2], В. Биков [9], Л. Біденко [3], Г. Дегтярьова [6], Л. Стрельченко [11]; використання ІКТ для підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти в Україні та за рубежом представлено у працях Л. Горбунова [4], Г. Дегтярьова [5], М. Лебедева [8], О. Овчарук [9], Л. Рубан [10], О. Шилова [8], та ін. У роботах зарубіжних науковців (Дж. Кастило (J. Castillo) [13], П. Касткова (P. Částková) [17], Г. Кларк (G. Clark) [14], Дж. Кубріцкі (J. Kubrický) [17], К. Логон (K. Ligon) [13], Р. Майєр (R. Mayer) [14], А. Чен (A.Chen) [13]) важливою умовою підвищення професійного рівня підготовки майбутніх фахівців визначено всебічне дослідження проблеми використання ІКТ в освітньому процесі.

Мета статті полягає у здійсненні порівняльного аналізу підходів до розуміння сутності та шляхів формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх учителів у Німеччині та Україні.

Підготовка майбутніх викладачів іноземної мови у країнах Європи являє собою добре налагоджену освітню галузь, принциповою характеристикою котрої є оптимальне поєднання теоретичної та практичної підготовки. Особливої уваги заслуговує система вищої освіти у Німеччині, котра є однією з найбільш розвинених країн Європи та активним учасником руху створення європейського простору вищої освіти; має значний досвід дотримання якості вищої професійної підготовки майбутніх фахівців у нових соціокультурних умовах. Варто зазначити що серед провідних тенденцій розвитку педагогічної освіти в Німеччині є активне впровадження та реалізація компетентнісної моделі підготовки майбутніх вчителів [7, с. 52].

Постановою Конференції міністрів освіти і культури Німеччини (2004) було затверджено стандарти педагогічної освіти; у результаті спільної роботи Конференції Міністрів освіти Німеччини і Федеративного міністерства економічного співробітництва та розвитку розроблено компетентнісну модель шкільної та професійної педагогічної освіти в (2007) [7, с. 114]. Нормативні документи містять чотири сфери компетентностей майбутніх вчителів, що є важливим для обґрунтування досліджуваної проблеми. Наведемо короткий огляд цих сфер:

а) сфера навчання (професійне планування та проведення навчальних занять; підтримка мотивації студентів шляхом розробки ситуацій із застосуванням набутих знань та досвіду; розвиток здатності до самостійного навчання);

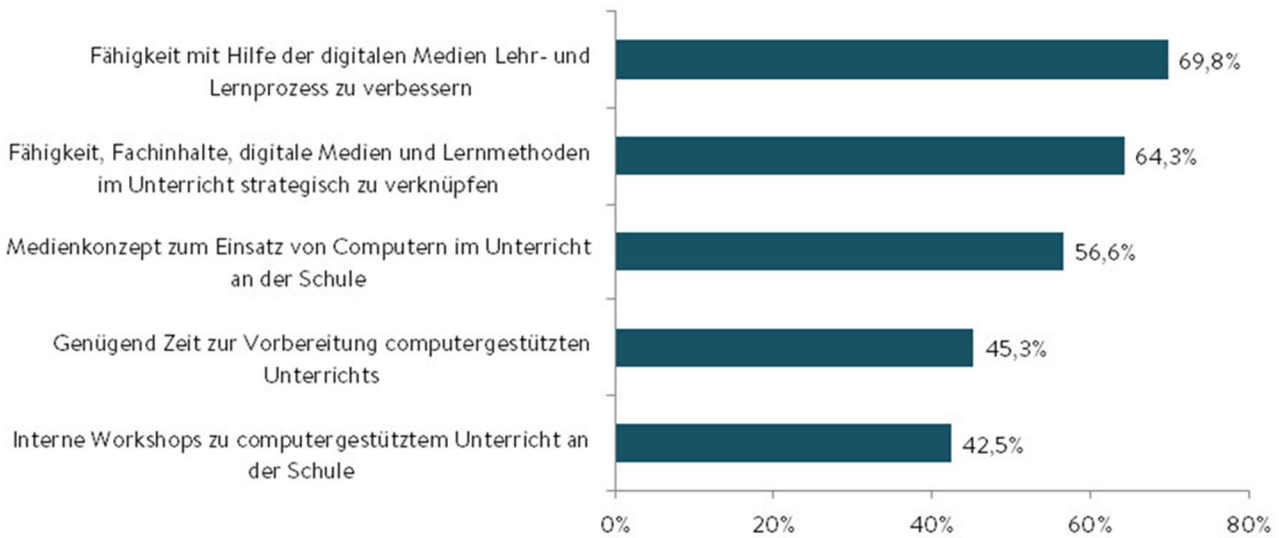
б) сфера виховання (обізнаність про соціальну ситуацію в сім'ї та її вплив на індивідуальний розвиток студента; залучення до цінностей та соціальних норм для підтримки самостійності рішень студентів);

в) сфера оцінювання (моніторинг умов навчання та особливостей організації освітнього процесу; оцінювання досягнень студентів);

г) сфера інновацій (розуміння спеціальних вимог до педагогічної професії; реалізація інноваційних підходів у процесі професійного навчання; планування та реалізація освітніх проектів) [7, с. 127].

Остання сфера компетентностей, на думку німецьких науковців, заслуговує особливої уваги, оскільки використання ІКТ в освітньому процесі є важливим засобом підготовки майбутніх викладачів до вимог професійної діяльності та оволодінні навичками майбутнього (Future Skills). За результатами опитування вчителів іноземної мови, що було проведено та опубліковано на освітній платформі «Дигітальна школа» («Schule Digital») у 2017 році (результати опитування зображено на рис.1), респіцієнти зазначили, що іноді у вчителів не вистачає навичок сучасного викладання. Так, у процесі підготовки майбутніх вчителів методичне забезпечення застосування цифрових медіа у закладах вищої освіти рідко є незалежним від змісту дисципліни в навчальній програмі. У той же час, цифрові навички вчителів – не єдиний важливий фактор: необхідним науковці та практики вважають пошук можливостей вдосконалити ІТ-обладнання закладів освіти. Зокрема, у федеральній землі Мекленбург-Західна Померанія та Саксонія бракує достатнього доступу до Інтернету в навчальних платформах [16].

Результати опитування проведеного освітньою платформою «Дигітальна школа» («Schule Digital») представлені у формі рисунку (рис. 1). Як зазначається у першому пункті, 69,8 відсотків опитаних вчителів стверджують необхідність поглиблення медіа навичок задля покращення якості освітнього процесу; а на необхідності стратегічного взаємозв'язку із медіа компонентами (пункт другий) наголошують 64,3 відсотки рецензентів. За результатами опитування вчителів близько 56,6 відсотків шкіл у Німеччині мають медіа-концепцію щодо використання комп'ютерів під час навчального процесу, а 42,5 відсотків опитаних заявляє про проведення внутрішніх семінарів підвищення кваліфікації з комп'ютерного навчання. Але, наявність у науці та передій практиці великої кількості технічних досягнень не завжди впливає на систематичне індивідуальне використання цих досягнень кожним окремим викладачем. Так, лише 45,3 відсотка респондентів заявляють, що вони без проблем можуть стратегічно зв'язувати предметний контент, цифрові медіа та методи навчання у роботі з конкретною групою студентів. Не зважаючи на позитивну динаміку майже кожен третій опитуваний викладач не має навичок використання відповідних ІКТ для вдосконалення процесів навчання та викладання [16].

Quelle: Schule Digital. Länderindikator 2017. Repräsentative Lehrerbefragung

Рис. 1. Результати опитування, проведеного освітньою платформою «Дигітальна школа» («Schule Digital») у 2017 році.

Зарубіжні науковці (М. Хертель (M. Härtel), І. Авербек (I. Averbek), М. Брюгерман (M. Brüggemann), А. Брайтер (A. Breiter), Ф. Хове (F. Howe), М. Зандер (M. Sander)) стверджують, що медіа та ІТ-компетентність постає однією з основних компетентностей, котрі визначають ефективність освітнього процесу, особливо на етапі підготовки та проведення занять, та відповідає викликам сьогодення. Ця компетентність у методичній літературі визначається як «компетентність 21 століття» [18, с. 15]. Актуальною для нашого дослідження є сформульована німецьким науковцем В. Вайнертом (V. Weinert) стратегія «Освіта в цифровому світі», котра включає досвід роботи різних федеральних штатів та узагальнений на загальнодержавній конференції медіа-центрів; остаточний документ включає шість складових цифрової компетентності: 1) пошук, обробка та зберігання інформації; 2) спілкування та співпраця у процесі пошуку; 3) вироблення і представлення інформації; 4) вирішення проблеми на основі здобутої інформації; 6) аналіз та розмірковування [18, с. 19].

Зарубіжні науковці простежили певний алгоритм дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності, котрий включає декілька етапів. Перш за все, встановлювався зв'язок існуючих визначень основних понять досліджуваної проблеми, далі – це опис професійних засобів пошуку інформації та методики формування ІТ-навичок. На першому кроці було проаналізовано існуючі формулювання компетентностей у галузі професійної підготовки майбутніх вчителів; значення понять та дефініцій вважалися близькими та прозорими у відповідних диференціаціях. Для цього було проаналізовано та класифіковано загалом дванадцять текстів різного походження (теоретичні тексти, дослідження та спеціалізовані статті) відповідно до їх концепцій медіа та ІТ-компетентності. Далі в межах експертного семінару з представниками медіаосвіти та медіадидактики було проведено пошук загальних категорій, що не відповідають окремим визначенням. Проаналізовані визначення засобів, що забезпечують формування ІТ-компетентності були структуровані, а викладені твердження розміщені в контексті основних розроблених підходів до розуміння компетентності. У документі «Teacher Education in Europe» представлені структурні компоненти інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх учителів: 1) загальні навички; 2) застосування знань та експлуатаційна компетенція; 3) технічна компетентність; 4) інформаційна грамотність; 5) проектна компетентність; 6) етична, правова, соціальна, економічна готовність; 7) алгоритмічні чи ІТ-навички («Обчислювальна грамотність») [19, с. 21].

Сутність професійної медіа та ІТ-компетентності була розглянута Європейським комітетом торгового союзу для освіти (European trade union committee for education) та визначена як здатність та готовність майбутнього вчителя до: відповідного, систематизованого вибору та використання інфраструктури ІКТ, пристроїв, систем та додатків; самостійного створення медіа продуктів; культури спілкування, що досягнення професійної мети, професійного виклику чи професійного розв'язання проблемних ситуацій [19, с. 31; 15, с. 3]. Зокрема, це означає, на думку М. Брюгермана (M. Brüggemann) та М. Зандера (M. Sander) що студент здатний: обирати та використовувати загальні програми (офісний пакет, фото, аудіо,

редагування відео тощо), мати загальні навички роботи з медіа пристроями; обирати та використовувати програми, що відповідають конкретним завданням (здатність використання певного домену); розуміти, розмірковувати та враховувати етичні, правові, особисті, соціальні, економічні та екологічні умови (навички аналізу та рефлексії) [18, с. 25].

У документі «Міжнародна робоча програма освіти Європейського регіону на 2017-2020 роки» (ETUCE «European Region of Education International Work Programme 2017-2020») для опису вимірів медіа грамотності в професійній підготовці майбутніх вчителів у Німеччині вписано шість пакетів навичок медіа та ІТ-компетенції:

1) цілеспрямоване використання носіїв інформації: майбутні викладачі можуть обирати медіа на основі завдання та / або керувати відповідним обладнанням та програмним забезпеченням;

2) самостійне навчання: здобувачі визнають нові розробки та обумовлені ними потреби в навчанні;

3) врахування загальних умов використання ІКТ: ознайомлення з правовими та етичними основами використання ІКТ;

4) відповідальна співпраця: здобувачі можуть використовувати ІКТ для обміну ідеями та спільної роботи;

5) доцільне висловлювання: майбутні викладачі можуть висловитись усно та письмово залежно від ситуації, враховуючи діючі правила;

6) постійне інноваційне вдосконалення: майбутні викладачі активно займаються технічними нововведеннями; вони можуть впроваджувати нові медіа-програми та розробляти додатки в рамках своєї підготовки [15, с. 4].

Зарубіжні науковці (Дж. Кастіло (J. Castillo), П. Касткова (P. Částková), А. Чен (A.Chen), Г. Кларк (G. Clark), Дж. Кубріцкі (J. Kubrický), К. Лігон (K. Ligon), Р. Майер (R. Mayer)) розуміють ІКК викладача як частину його професійної компетентності, що являє собою не тільки суворо визначену галузь (тобто містить, наприклад, лише технічні знання та навички, пов'язані з використанням ІКТ в освіті), але також як сферу, котра є когерентною та взаємодіє з іншими сферами професійної компетентності вчителя (предметні, педагогічні, дидактичні та психодідактичні, діагностичні та інші) [13; 14; 16; 17].

У резолюціях Європейського профспілкового комітету з освіти (ЄПКО) зазначається, що викладачі мають бути глибоко обізнаними у професійній сфері, оскільки в сучасному суспільстві загальні вимоги, котрі ставляться до викладачів, невинно зростають. Майбутні вчителі повинні набути навичок з інформатики, необхідних для застосування у навчанні та викладанні шляхом постійної взаємодії з предметними знаннями, змістом навчальних програм, педагогікою, інноваціями, дослідженнями, соціальними та культурними аспектами освіти та національною й міжнародною освітянською політикою. Викладачі мають мати можливість забезпечувати освіту, орієнтовану на студентів, у тісній співпраці з іншими колегами [15; 19].

У документі, опублікованому комітетом ЄПКО, майбутнім вчителям рекомендується надати можливість опанувати ІКТ технічно та педагогічно. Нещодавнє опитування в ЄС показало, що понад 98% викладачів використовують комп'ютери для підготовки до занять, а 84% використовують їх як навчальний посібник. Враховуючи відмінності між країнами визначено, що цей показник коливається від 99,4% у Великобританії до 66% та Греції відповідно [17, с. 882]. Однак, опитування не дало достатньої інформації про те, якою мірою ІКТ використовується для конкретних педагогічних цілей. За результатами ще одного недавнього опитування, проведеного ЄПКО, значна більшість респондентів заявила, що ІКТ формально включені до програм підготовки майбутніх вчителів, але частина респондентів зазначила, що економічні ресурси для ІКТ у навчанні вчителів ще не є достатніми [19, с. 42].

Порівнюємо підходи зарубіжних та вітчизняних науковців щодо досліджуваної проблеми. Поняття ІКК у вітчизняній науковій літературі трактується неоднозначно; деякі дослідники розглядають ІКК як складову професійної компетентності. Так, на думку П. Беспалько це поняття визначається як інтегральна характеристика особи, що включає здатність до вирішення задач у навчальній і професійній діяльності, мотивацію до засвоєння відповідних знань за допомогою комп'ютерної техніки та володіння прийомами комп'ютерного мислення [2, с. 43]. О. Шилова та М. Лебедева трактують ІКК як здатність індивіда вирішувати навчальні, життєві, професійні задачі з використанням ІКТ [8, с. 96]; Л. Рубан під поняттям ІКК розуміє сукупність знань, умінь і досвіду діяльності, причому саме наявність такого досвіду є визначальною характеристикою відносно виконання професійних функцій [10, с. 190]. Компетентність педагогів у галузі ІКТ розглядається Л. Горбуною і А. Семибратовим як готовність і здатність педагога самостійно і відповідально використовувати ці технології у своїй професійній діяльності [4].

Стосовно сутності досліджуваної категорії, А. Адамчук стверджує, що ІКК визначається як здатність використовувати ІКТ для доступу до інформації, її пошуку, організації, обробки, оцінки, а також її створення, передачі, розповсюдження, яка достатня для того, щоб успішно жити в умовах інформаційного суспільства, економіки, яка заснована на цих знаннях [1]. Під поняттям ІКК Г. Дегтярьова розуміє

здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, вміння працювати з різними видами інформації, знаходити й обирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, а на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю [6, с. 110]. Таким чином під ІКК розуміється здатність використовувати ІКТ для орієнтації в потоці інформації та вирішення питань соціальної взаємодії і поведінки в інформаційному науковому просторі, результатом якої є нові знання тощо.

Маючи сформовану ІКК і професійний досвід, майбутній фахівець набуває можливості розробляти власні електронні продукти, адже саме вони відображають власне бачення щодо викладання навчальної дисципліни з використанням ІКТ [12, с. 128]. Забезпечення неперервної освіти впродовж усього життя, створення тренінгової системи навчання, системне використання набутих навичок у педагогічній практиці формують ІКК майбутніх вчителів та сприяють постійному підвищенню рівня сформованості інформаційно-комунікаційної культури шляхом переходу від базового рівня володіння ІКК до професійного рівня, що є предметно-орієнтованою складовою компетентності.

Висновки. У сучасному інформаційному суспільстві освіта постає однією з можливостей досягнення цілей, встановлених потребами суспільства, а також офіційними документами. ІКК відповідає вимогам сьогодення та сприяє всебічному розвитку, самовдосконаленню, майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки, мотивує та зміцнює бажання вчитися впродовж усього життя, забезпечує розуміння ІК процесів, забезпечує застосування набутих знань у професійній діяльності та вдосконаленні професійної майстерності. Задля вирішення цих проблем великого значення має вивчення та впровадження досвіду зарубіжних країн, перш за все Німеччини.

Література

1. Адамчук Д. Анализ факторов, оказывающих влияние на компетентность учащихся школ в сфере ИКТ [Електронний ресурс] / Д. Адамчук – Режим доступу: <http://www.ictest.ru/info/9.html>
2. Беспалько П. В. Компьютерная компетентность в контексте личностно ориентированного обучения / П. В. Беспалько // Педагогика. – № 4. – 2003. – С. 41 – 45.
3. Біденко Л. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя російської мови [Електронний ресурс] / Л. В. Біденко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – 2013. – Вип. 22. – С. 33-41. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvp_2013_22_6
4. Горбунова Л. М., Семибратов А. М. Построение системы повышения квалификации педагогов в области информационно-коммуникационных технологий на основе принципа распределенности : (Міжнар. конф. ИТО 2004) [Електронний ресурс] / Л. М. Горбунова, А. М. Семибратов // Режим доступу: http://ito.edu.ru/2004/Moscow/Late/Late_04937.html.
5. Дегтярьова Г. А. Формування ІКТ-компетентності вчителів-філологів у системі неперервної освіти [Електронний ресурс] / Г. А. Дегтярьова. // – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/14/statti/degtyarova.htm>
6. Дегтярьова Г. А. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку ІК-компетентності вчителів філологічних дисциплін [Електронний ресурс] / Г. А. Дегтярьова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 56, вип. 6. – С. 107-120. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_56_6_11.
7. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 280 с.
8. Лебедева М. Б., Шилова О. Н. Что такое ИКТ компетентность студентов педагогического университета и как ее формировать / М. Б. Лебедева, О. Н. Шилова // ИНФО, 2004. – № 3. – С. 95-100.
9. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті : посібник / Биков В. Ю., Овчарук О. В., та інші. – К. : Педагогічна думка. – 2017. – 160с.
10. Рубан Л. М. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі викладання іноземної мови студентам вищих навчальних закладів / Л. М. Рубан // Наукові записки / Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2015. – (Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Випуск 136. – С. 188–192.
11. Стрельченко, Л. В. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у Великій Британії [Текст] / Л. В. Стрельченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 4 (48). – С. 126–132.
12. Вурка М., Sushchenko A., Lukashiv T. Components of ict competence of teachers of mathematics and informatics. [Електронний ресурс] / М. Вурка, А. Sushchenko, Т. Lukashiv // Information Technologies and Learning Tools. – 2019 – Vol 74 – №6. – P. 225-237. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/338332754_Components_of_ict_competence_of_teachers_of_mathematics_and_informatics
13. Chen A., J. Castillo G., Dominguez, Katherine L. Information and Communication Technologies (ICT): Components, Dimensions, and its Correlates [Електронний ресурс] / .A. Chen, J. Castillo, G. Dominguez, L. Katherine // Journal of International Technology and Information Management: Vol. 24 : Iss. 4 , Article 2. – 2015. – Режим доступу: <https://scholarworks.lib.csusb.edu/jitim/vol24/iss4/2>

14. Clark R. C., Mayer R. E. E-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning (4th ed.). [Електронний ресурс] / R. C. Clark, R. E. Mayer // Hoboken, NJ: Wiley. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/262181421_Book_Review_E_Learning_and_the_Science_of_Instruction_Proven_Guidelines_for_Consumers_and_Designers_of_Multimedia_Learning
15. ETUCE – European Region of Education International Work Programme 2017-2020. Empowering Education Trade Unions: The Key to Promoting Quality Education. [Електронний ресурс] P. 1-10. . – Режим доступу: <https://www.csee-etu.org/en/social-dialogue/european-sectoral-social-dialogue-in-education-essde/56-work-programme>
16. Future Skills für den Schulunterricht [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.future-skills.net/facts-and-figures/future-skills-fuer-den-schulunterricht>
17. Kubrický J., Částková P. Teachers ICT Competence and their Structure as a Means of Developing Inquiry-based Education. [Електронний ресурс] / J. Kubrický, P. Částková //Procedia – Social and Behavioral Sciences – 2015. – P. 882 – 885. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815023319>
18. Medien- und IT-Kompetenz als Eingangsvoraussetzung für die berufliche Ausbildung – Synopse / [M. Härtel, I. Averbeck, M. Brüggemann, A. Breiter, F. Howe, M. Sander]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bibb.de/veroeffentlichungen/de/publication/show/9223>
19. Teacher Education in Europe. An ETUCE Policy Paper. Adopted by the Executive Board on 14th April 2008. – 64p.

References

1. Adamchuk D. Analiz faktorov, okazy`vayushhikh vliyanie na kompetentnost` uchashhikhsya shkol v sfere IKT [Elektronnij resurs] / D.Adamchuk – Rezhim dostupu: <http://www.icetest.ru/info/9.html>
2. Bepal`ko P. V. Komp`yuternaya kompetentnost` v kontekste lichnostno orientirovannogo obucheniya / P. V. Bepal`ko // Pedagogika. – # 4. – 2003. – S. 41 – 45.
3. Bidenko L. V. Informatsiino-komunikatsiina kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia rosiiskoi movy [Elektronnyi resurs] / L. V. Bidenko // Vykladannia mov u vshchtykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Naukovi doslidzhennia. Dosvid. Poshuky. – 2013. – Vyp. 22. – S. 33-41. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvmv_2013_22_6
4. Gorbunova L. M., Semibratov A. M. Postroenie sistemy` povy`sheniya kvalifikaczii pedagogov v oblasti informaczionno-kommunikaczionny`kh tekhnologij na osnove principa raspredelennosti : (Mi`zhnar. konf. ITO 2004) [Elektronnij resurs] / L. M. Gorbunova, A. M. Semibratov // Rezhim dostupu: http://ito.edu.ru/2004/Moscow/Late/Late_04937.html
5. Dehtiarova H. A. Formuvannia IKT-kompetentnosti vchyteliv-filolohiv u systemi neperervnoi osvity [Elektronnyi resurs] / H. A. Dehtiarova. // – Rezhym dostupu : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/14/statti/degyarova.htm>
6. Dehtiarova H. A. Zasoby informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii dlia rozvytku IK-kompetentnosti vchyteliv filolohichnykh dystsyplin [Elektronnyi resurs] / H. A. Dehtiarova // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – 2016. – T. 56, vyp. 6. – S. 107-120. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_56_6_11.
7. Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka : monohrafiia / [N. M. Avsheniuk, T. M. Desiatov, L. M. Diachenko, N. O. Postryhach, L. P. Pukhovska, O. V. Sulyma]. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2014. – 280 s.
8. Lebedeva M. B., Shilova O. N. Chto takoe IKT kompetentnost` studentov pedagogicheskogo universiteta i kak ee formirovat` / M. B. Lebedeva, O. N. Shilova // INFO, 2004. – # 3. – S. 95-100.
9. Otsiniuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti uchniv ta pedahohiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv v osviti : posibnyk / Bykov V. Yu., Ovcharuk O. V., ta inshi.– K. : Pedahohichna dumka. – 2017. – 160s.
10. Ruban L. M. Vykorystannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii u protsesi vykladannia inozemnoi movy studentam vshchtykh navchalnykh zakladiv / L. M. Ruban // Naukovi zapysky / Kirovohradskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. Volodymyra Vynnychenka. – Kirovohrad : RVTs KDPU im. V.Vynnychenka, 2015. – (Serii: Filolohichni nauky (movozaavstvo). – Vypusk 136. – S. 188–192.
11. Strelchenko, L. V. Rozvytok informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti maibutnykh vykladachiv anhliskoi movy u Velykii Brytanii [Tekst] / L. V. Strelchenko // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : naukovyi zhurnal / MON Ukrainy, Sumskyi derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka ; [redkol.: A. A. Sbruieva, O. Ye. Antonova, Dzh. Bishop ta in.]. – Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka, 2015. – # 4 (48). – S. 126–132.
12. Byrka M., Sushchenko A., Lukashiv T. Components of ict competence of teachers of mathematics and informatics. [Електронний ресурс] / M. Byrka, A. Sushchenko, T. Lukashiv // Information Technologies and Learning Tools. – 2019 – Vol 74 – №6. – P. 225-237. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/338332754_Components_of_ict_competence_of_teachers_of_mathematics_and_informatics
13. Chen A., J. Castillo G., Dominguez, Katherine L. Information and Communication Technologies (ICT): Components, Dimensions, and its Correlates [Elektronny`j resurs] / A. Chen, J. Castillo, G. Dominguez, L. Katherine //Journal of International Technology and Information Management: Vol. 24 : Iss. 4 , Article 2. – 2015. – Rezhym dostupu: <https://scholarworks.lib.csusb.edu/jitim/vol24/iss4/2>
14. Clark, R. C., Mayer, R. E. E-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning (4th ed.). [Elektronny`j resurs] / R. C. Clark, R. E. Mayer // Hoboken, NJ: Wiley. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/262181421_Book_Review_E-Learning_and_the_Science_of_Instruction_Proven_Guidelines_for_Consumers_and_Designers_of_Multimedia_Learning
15. ETUCE – European Region of Education International Work Programme 2017-2020. Empowering Education Trade Unions: The Key to Promoting Quality Education. [Elektronny`j resurs] P. 1-10. – Rezhym dostupu: <https://www.csee-etu.org/en/social-dialogue/european-sectoral-social-dialogue-in-education-essde/56-work-programme>

16. Future Skills für den Schulunterricht [Elektronny`j resurs] / Rezhy`m dostupu: <https://www.future-skills.net/facts-and-figures/future-skills-fuer-den-schulunterricht>
17. Kubrický J., Částková P. Teachers ICT Competence and their Structure as a Means of Developing Inquiry-based Education. [Elektronny`j resurs] / J. Kubrický, P. Částková //Procedia – Social and Behavioral Sciences – 2015. – P. 882 – 885. – Rezhy`m dostupu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815023319>
18. Medien- und IT-Kompetenz als Eingangsvoraussetzung für die berufliche Ausbildung – Synopse / [M. Härtel, I. Averbek, M. Brüggemann, A. Breiter, F. Howe, M. Sander]. – [Elektronny`j resurs] / Rezhy`m dostupu: <https://www.bibb.de/veroeffentlichungen/de/publication/show/9223>
19. Teacher Education in Europe. An ETUCE Policy Paper. Adopted by the Executive Board on 14th April 2008. – 64p.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2020 р.

УДК 316.774:351.751(477:100)(082)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-155-160

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СИСТЕМАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ США ТА КАНАДИ

Г. О. Головченко

orcid.org/0000-0003-1734-6430

У статті розглянуто проблему формування медіакомпетентностей в США і Канаді. Основну увагу приділено вразливим верствам населення (молодь, національні меншини, малозабезпечені сім'ї, неповні родини тощо) досліджуваних країн. Проаналізовано процес виховання медіаграмотності в системах неформальної освіти, що пропонують низку освітніх можливостей. Виокремлено тематичні напрями програм із розвитку цифрової та медіа компетентностей. Закцентовано на ролі волонтерів, які виконують функції учителів та фасилітаторів. Розглянуто роль різноманітних фондів, соціальних мереж, хабів тощо в розвитку медіакомпетентностей вразливих верств населення, що сприятиме їхній подальшій соціальній інтеграції.

Ключові слова: медіакомпетентності, цифрові та медіанавички, вразливі верстви населення, неформальна освіта, освітні програми та проекти, США і Канада.

FORMING VULNERABLE POPULATION GROUPS' MEDIA COMPETENCES IN THE SYSTEMS OF INFORMAL EDUCATION IN USA AND CANADA

G. Golovchenko

In the article the attention is drawn to the problem of forming vulnerable population groups' media competences in the systems of informal education. Poor families, new immigrants, incomplete families are referred to this category, who normally use the Internet for searching information about health and safe life. The author has distinguished thematic groups of educational programs aimed at forming media competences (innovations, active citizenship, inclusiveness, safety).

It is shown how these groups of population are provided with free second-hand but modernized computers with modern software. It gives opportunity to set up public computer centers in communities, which employ volunteers performing the function of teachers, coaches, mentors etc. Their role in teaching and explaining safely and critically use of digital media resources has been revealed. In such a way forming vulnerable population groups' digital and media competences is organized, enhancing their further social integration.

The author draws attention to the importance of informal educational establishments (different educational centers, video centers, educational funds, social networks, special hubs at universities) in the process of forming youth and poor families' digital and media competences. It is stressed that many models of media competences development have turned into national projects in these countries. Due to these initiatives vulnerable population groups develop professional media skills, with further description of this experience in special literature, discussions in online groups, studies at pedagogical colleges not only in USA and Canada but abroad as well.

Keywords: media competences, digital and media skills, vulnerable population groups, informal education, educational programs and projects, USA & Canada.

Сучасне суспільство стало свідком стрімкого розвитку інформаційних технологій, цифрових медіа і медіа мереж, які суттєво змінили життя соціуму, професійну діяльність і повсякденне спілкування людей. Актуальним питанням в цьому контексті є питання медіавпливів на особистість та різні категорії населення, також вразливі. Коли мова заходить про ті категорії населення країн, які у формальній освіті не